

Отже, позивні мають схожі ознаки та функції, мотиви номінації, як і прізвиська: людина отримує їх завдяки імені або прізвищу, особливостям зовнішності, окремим рисам характеру, різним випадкам з життя. Хоч позивний, початково, і виконує більше практичну функцію, тобто ідентифікацію особи в умовах підвищеної небезпеки або секретності, проте з часом він набуває рис особистісної марки людини.

Список використаної літератури

1. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО і ООС – творення і функціонування. *Мовознавство*. 2020. № 3. С. 49–62.
2. Вербовецька О. С. Неофіційна антропонімія Тернопільщини: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Тернопіль, 2016. С. 41–48.
3. Кріцька В. Як українські військові отримують позивні. URL: <https://www.ukrainer.net/pozyvni/> (дата звернення 28.10.2025).
4. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ: «Довіра», 2005. 509 с.

Наталія Ярош,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Тетяна Вільчинська

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ТЕКСТОВОЇ КОГЕЗІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Однорідні члени речення становлять одну з ключових синтаксичних категорій української мови, що забезпечують не лише структурну організацію речення, а й текстову зв'язність, або когезію. Когезія розглядається сучасною лінгвістикою як система мовних засобів, за допомогою яких досягається зв'язність та цілісність тексту. У контексті синтаксису саме однорідні члени виконують важливу функцію узгодження змістових компонентів, створюючи логічну, семантичну та інтонаційну єдність висловлення.

Проблематика однорідних членів речення у лінгвістиці досліджувалася з різних позицій — структурно-синтаксичної [1], семантико-синтаксичної та когнітивно-дискурсивної [2]. Водночас питання ролі однорідних конструкцій в забезпеченні когезії тексту залишається актуальним, особливо в контексті сучасного текстоцентричного підходу до синтаксису.

У сучасному мовознавстві когезію трактують як «лінійне розгортання змісту, зумовлене синтаксичними, лексичними та граматичними зв'язками між елементами тексту» [3]. В українському мовному просторі цю проблематику розробляли А. Загнітко, І. Кочан, О. Тараненко, які акцентують на тому, що когезія реалізується не лише через повторення, анафору чи лексичні засоби, а й через синтаксичну

паралельність та координацію. Однорідні члени речення є одним із механізмів реалізації цих принципів.

Однорідність передбачає координаційний зв'язок між елементами, які виконують однакову синтаксичну функцію та відносяться до одного члена речення. Така структура створює ефект симетрії, ритмічності та семантичного балансу. Наприклад, у реченні «Україна бореться, відстоює, перемагає» реалізується когезія на рівні синтаксичного паралелізму: три предикати спільно утворюють цілісну смислову модель дії. Кожен із них додає семантичний штрих, але всі разом забезпечують внутрішню єдність висловлення.

Однорідні члени також виконують когезивну функцію завдяки кон'юнкторам – сполучникам сурядності («і», «та», «й», «але», «або», «проте» тощо), які створюють логічний ланцюг зв'язків між частинами висловлення. Сполучник «і» виконує функцію додавання, що сприяє розгортанню інформації, тоді як «але» забезпечує протиставну когезію, спрямовану на уточнення чи контраст. Вибір сполучника безпосередньо впливає на когезивну структуру тексту, адже формує тип відносин між елементами – адитивних, каузальних, темпоральних чи градаційних.

Однорідні ряди часто стають центрами тематичного розвитку тексту. Вони здатні «конденсувати» інформацію, об'єднуючи низку однорідних членів в одну логічну структуру. Наприклад, у публіцистичному дискурсі речення «Ми прагнемо правди, свободи, світу» має не лише синтаксичну, а й дискурсивну когезію – перелік цінностей вибудовує семантичне поле, яке утримує текстову єдність. Такі структури створюють когнітивну рамку, у межах якої формується смислова інтеграція.

Когезивний потенціал однорідних членів речення особливо виявляється у зв'язному мовленні, де вони забезпечують переходи між реченнями чи абзацами. Наприклад, у науковому тексті ряд типу «визначити мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження» є елементом формальної когезії, що структурує зміст і допомагає читачеві сприймати текст як послідовну інформаційну систему. У художньому стилі, навпаки, однорідність може виконувати емоційно-експресивну функцію когезії, підсилюючи інтонаційний ритм («Шумить, гуде, співає поле»).

Синтаксична когезія через однорідність має і когнітивний вимір. Вона відображає спосіб організації знань у свідомості мовця. Як зазначають науковці, мовні структури є проявами культурно зумовлених схем мислення [4]. Однорідні ряди часто відтворюють концептуальні списки, які притаманні певній культурі – наприклад, українські моделі тріад: «віра, надія, любов», «земля, народ, воля». Таким чином, однорідність забезпечує не лише формальну, а й концептуальну когезію.

З погляду прагматики, когезія, створена однорідними конструкціями, виконує ще одну важливу функцію – підсилює перлокутивний ефект висловлення. Перелік елементів може мати риторичний вплив, сприяючи емоційній чи логічній аргументації. Наприклад, у політичному дискурсі речення типу «Ми збережемо державу, мову, гідність» формує ефект послідовного підсилення, що консолідує увагу адресата.

У сучасних дослідженнях підкреслюється, що синтаксичні засоби когезії дедалі частіше аналізуються в контексті міжрівневої взаємодії, тобто у поєднанні з лексичною, морфологічною та інтонаційною зв'язністю. Однорідні члени речення в цьому аспекті виступають універсальним механізмом міжфразової інтеграції, що забезпечує баланс між структурною впорядкованістю та семантичною цілісністю. Підсумовуючи, можна стверджувати, що однорідні члени речення виконують багаторівневу когезивну функцію.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 138 с.
3. Масенко Л. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ: Академія, 2004. 164 с.
4. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words. Oxford: Oxford University Press, 1997. 307 s.